

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Analýza vlivu „prokletých surovin“ na ekonomický vývoj Kazachstánu a Kyrgyzstánu po rozpadu Sovětského svazu

Autor práce: Miroslav Hejzdral

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy (*přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.*)

Autor si vytyčuje poměrně zajímavý cíl – vysledovat vliv „teorie prokletých surovin“ na příklad dvou poměrně odlišných ekonomik Kazachstánu a Kyrgyzstánu. Zatímco v případě Kazachstánu je tato teze pochopitelná, v případě Kyrgyzstánu se jedná o poměrně neotřelé téma, které dosud nebylo ve světové literatuře příliš zpracováno.

Z tohoto hlediska jsou základní teze autora zcela v pořádku a relevantní. Jinou otázkou zůstává, zda si autor komparací (jakkoliv ne vždy ukazovanou) poněkud nezkomplikoval situaci. Jak vyplývá ze samotné práce, Kazachstán i Kyrgyzstán jsou poměrně odlišné státy, s jinou ekonomickou strukturou, přestože autor se snaží na některých místech (např. s. 10) argumentovat jejich podobností, jež platí možná etnickém či historickém diskursu.

Práce s literaturou (*teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.*)

Autor vychází z klasiků teorie prokletých surovin i mnohočetným aplikacím tohoto konceptu. Oceňuji, že se autor nespokojil s pouhou reprodukcí teoretického rámce, nýbrž na základě vlastní empirické analýzy dospěl k vlastnímu kritickému zhodnocení teoretického rámce a aplikoval jej na obě země.

V práci je použita řada zdrojů o ekonomice a politice Kazachstánu a Kyrgyzstánu, která však zdaleka není vyčerpávací. Autor se soustřeďuje na některé klíčové práce ke kazašské ropě či kyrgyzskému zlatu. Problémem je jistá nivelizace používání těchto zdrojů, tj. autor si často neuvědomuje, že práce z roku 2001 postihuje zcela jiné okolnosti než práce z roku 2016. Navíc bych očekával, že si autor projde větší množství kvalitativních ekonomických analýz obou zemí a nebude se soustředit pouze na statistické údaje, o něž na řadě míst svou práci opírá.

Metodika práce (*vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.*)

Metodicky se stále více ukazuje, že práce zabývající se postsovětským prostorem již nejsou schopny pojmut celé období od roku 1991 až po současnost (tj. téměř 27 let). Postsovětské země (stejně jako všechny ostatní bývalé sovětské republiky) prošly od té doby poměrně značným vývojem a posuny, a to včetně ekonomické oblasti.

Autor se metodicky pokouší postihnout na poměrně malém prostoru nepoměrně velký časový úsek a šíří témat, včetně historického kontextu. Snaha o syntetický přístup (jakkoliv smysluplná v multioborových disciplínách) spojující politologické, ekonomické či sociologické poznatky je sama o sobě v pořádku a správná, avšak omezený limit diplomové práce neumožňuje natolik systematické poznání a logicky proto práce nemůže jít výrazně do hloubky. Na druhou stranu je třeba ocenit snahu, s jakou se autor do této diskuse pustil a pokusil se jí v rámci možností stručně zpracovat.

Analytická část práce (*správnost a interpretace výsledků, detailnost, struktura a provázanost analýzy*)

Některé části práce jsou z hlediska přínosu a provázání s tématem poněkud nejasná. Historický vývoj je sice zajímavou součástí práce, jeho návaznost na téma je však slabá. Tato část textu (větší části kapitoly 4 a 5) je spíše encyklopedického charakteru, než aby přinášela konkrétní přínos k práci.

Podobně lze hovořit i o dalších kapitolách, které pojednávají o politickém vývoji v regionu. Jednotlivé kapitoly sice stručně a výstižně zpracovávají vývoj v obou zemích, avšak bez návaznosti na téma. Například při popisu politického systému a elit mohl autor zmínit rozhodování o nerostném bohatství v příslušném období. Byl to například prezident Bakijev z jižního Kyrgyzstánu, za jehož moci bylo rozhodnuto o rozpracování několika zdrojů nerostného bohatství. V Kazachstánu naopak docházelo k postupné „nacionalizaci“ ropného sektoru, včetně jeho přesunu pod kontrolu prezidentské rodiny.

Podobně v ekonomické části (kapitola 6) se autor dopodrobna zabývá vývojem HDP či HDI, avšak bez návaznosti na teoretická východiska práce. Vlastní analýza problému začíná za s. 40. Je zde proveden důkladný rozbor, který je však často založen na kvantifikačních metodách než kvalitativní analýze. Pro příklad uvedu autorovo uvažování ohledně korelace remittencí a HDP. Autor dává do souvislosti problémy energetického sektoru v Rusku a v Kazachstánu a s tím souvisejícího poklesu převodů z pracovní migrace (dodejme, že dočasného, jak vyplývá z grafu a komentáře na s. 49-50). Autor vyvozuje důsledky pouze na základě poklesu energetiky a dospívá k nepřímému vyřčenému závěru, že většina Kyrgyzů pracovala v ropném či obecně energetickém sektoru. Ve skutečnosti je podíl pracovních migrantů z Kyrgyzstánu (a jiných zemích Střední Asie) na zaměstnanosti v ropném průmyslu relativně malý a tito jsou obvykle zaměstnáváni v jiných sektorech, které mohou být postiženy ekonomickou krizí (drobný obchod, stavebnictví apod.). Nezaměstnanost Kyrgyzů či snížení jejich remittencí je způsobeno částečně snížením hodnoty rublu oproti valutám (tj. absolutní podíl remittencí v dolarech klesal) v důsledku nižšího platu v Rusku. Migranti však obvykle zůstávají v Rusku či Kazachstánu i za cenu nižšího platu.

V části, která se týká zahraničních investic mi chybí analýza těchto investic sektorově. Autor pouze konstatuje, že vyšší podíl FDI v Kazachstánu je patrně způsoben existencí nerostného bohatství. Na druhou stranu není v celé práci zmíněno, jaký podíl má sektor nerostného bohatství na celkových zahraničních investicích v obou zemích. V případě Kyrgyzstánu jsou například zcela opomíjeny investice do energetických zdrojů, zemědělství, cestovního ruchu, textilního průmyslu apod., které tvoří významnou část FDI, dnes převyšující investice do těžby zlata. To se poté projevuje například v části, kde autor analyzuje důsledky těžby zlata na těžební regiony. Autor se tak zvláště v případě Kyrgyzstánu příliš soustřeďuje na „teorii prokletých surovin“, aniž by pomíjel i ostatní významné složky kyrgyzské ekonomiky. Z obou případů navíc vyplývá, že obě země jsou závislé na svém nerostném bohatství cca z jedné čtvrtiny. To je sice poměrně vysoké číslo, nicméně zdaleka se nejedná o nejvyšší procento v regionu (na rozdíl třeba od Turkmenistánu).

Závěry práce (odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.)

Autor dochází k rozporupným výsledkům působení tzv. surovinového prokletí na ekonomiky Kazachstánu a Kyrgyzstánu. V ekonomické oblasti ukazuje, že jsou předpoklady tohoto fenoménu naplněny, jakkoliv s poněkud jinými statistikami (například sektorové rozdělení FDI) bychom mohli zpochybnit i tento závěr. Naopak nedochází ke zcela jednoznačné korelaci surovinového prokletí a charakteru politického režimu v jednotlivých zemích. Tyto rozporupné výsledky však vycházejí z dílčích závěrů jednotlivých kapitol a jsou tak faktograficky podloženy. Otázkou samozřejmě zůstává praktická využitelnost těchto poznatků v případném dalším výzkumu či v analýze politických i ekonomických systémů středoasijských států či obecně ve výzkumu fenoménu „surovinového prokletí“. Tato skutečnost však zachází za rámec požadavků kladených na magisterskou práci.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: **výborná** / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: **výborná** / **velmi dobrá** / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: **výborná** / velmi dobrá / **dobrá** / nevyhovující

Komentář (vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.)

Celá práce je jazykově na solidní úrovni. Pomohla by však ještě pečlivější kontrola, neboť autor se i tak dopouští některých hrubých chyb - shoda podmětu s přísudkem (s. 23 aj.), psaní velkých a malých písmen (... Navíc Kazašská vláda..., s. 30). V textu se objevují i drobné terminologické nepřesnosti (první sekretář komunistické strany je v české terminologii první tajemník, s. 34). Problém se občas vyskytuje i v přepisu místních názvů (Jerooy vs. Jeeroy, s. 32/33, resp. s. 44), což je však pravděpodobně dáno autorovou nejasností, jak se podobnými názvy nakládat. Obecně doporučuji v české práci používat přepisy do českého jazyka, která by odpovídala v maximální variantě lokální výslovnosti (v daném případě Džeruj).

Z grafického hlediska oceňuji autorovu práci s geoinformatikou, byť umístění některých grafických prvků není v práci nijak dál komentováno (administrativní členění Kazachstánu a Kyrgyzstánu (s. 25).

Pokud jde o odkazování na literaturu, potom autor sice logicky zvolil styl Chicago, tj. odkazování pomocí závorek v textu, avšak u mnohých citací se spokojil pouze s citací celé knihy, nikoliv konkrétních stránek či pasáží). Tato skutečnost činí podobné citace fakticky nepoužitelnými.

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přínosů práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

Celou práci se vine snaha autora prokázat vliv tzv. holandské nemoci na ekonomiky Kazachstánu a Kyrgyzstánu. Autor se pokusil tento vliv podchytit a analyzovat z mnoha úhlů pohledu v započítat do práce i některé nepřímé faktory (migrace apod.) a zároveň ukázat vliv této korelace v různých socio-ekonomických sférách.

Na druhou stranu se autorovi ne zcela podařilo spojit ty správné aspekty a z toho vyplývají i často ne zcela adekvátní vývody. V hlavní části práce se autor příliš soustředil na kvantifikaci problémů, až zapomněl na některé základní kvalitativní charakteristiky kazašské a kyrgyzské společnosti a

ekonomiky.

Přes všechnu kritiku však musím ocenit, že se autor pustil do nelehké analytické práce a je pravděpodobně pouze důsledkem jeho menší, a ne tak dlouhodobé zkušenosti s regionem, že výsledek i závěry mohou působit rozpačitě.

Z výše uvedených důvodů navrhuji hodnocení „velmi dobře“.

Předloženou práci **doporučuji** / nedoporučuji k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

Jak se v různých obdobích stavěly politické elity Kazachstánu a Kyrgyzstánu k přírodnímu bohatství svých zemí a jak se tento fenomén projevil na energetickém sektoru či těžbě zlata v obou zemích?

Mohl by autor zanalyzovat zahraniční investice do kazašské a kyrgyzské ekonomiky z hlediska jejich sektorového vymezení v posledních letech a zasazení těchto investic do kontextu práce?

Datum: 14.5.2018

Autor posudku: PhDr. Slavomír Horák, Ph.D.

Podpis: